

מחקר הארנקים השקופים

איזה ארנק אנשים יטרחו להשיב לבעלים זה שמלא בכסף או דווקא את הריק? והמסקנה המפתיעה ביחס לקיום מצוות.

התוצאות שהדהימו את החוקרים

בשנת 2013 שלשה אוניברסיטאות ברחבי העולם חברו יחדו למחקר נדיר. חוקרים מאוניברסיטאות של משיגן, יוטא וציריך 'איבדו' 17,000 ארנקים ב-355 ערים ב-40 מדינות במטרה לבדוק עד כמה מוצאי הארנקים יהיו כנים במעשיהם ומה ישפיע על החלטתם להשיב את הרכוש לבעליו. המחקר נודע כ'מבחן הארנקים השקופים'.

בארנק נמצאו מפתח, רשימת קניות רגילה, שני כרטיסי ביקור [?] ביזנס קארד, ובחלק גדול של הארנקים גם היה 13 דולר או ערך שווה בכסף של אותה מדינה. הארנקים שנאבדו היו שקופים בכדי שיהיה ניתן לראות שהם מכילים כסף גם מבלי לפתוח אותם. את הארנקים הניחו עורכי המחקר בלובי של בתי מלון ובמקומות ציבוריים אחרים. עורכי המחקר ציפו שאת הארנקים בלי הכסף אנשים יחזירו מהר יותר, ואילו את הארנקים עם הכסף האנשים ישמרו לעצמם.

סוציולוגים ומומחים לכלכלה שנשאלו לפני המחקר סברו שככל שיימצא בארנק יותר כסף כך הסיכוי להחזרתו פוחת והולך. מה שהתברר בפועל היה ההפך לגמרי. 46% של הארנקים בלי הכסף הוחזרו לבעליהם, ואילו יותר מ-60 אחוז מהארנקים עם הכסף הוחזרו.

השלב הבא בניסיון היה להשאיר סכומים יותר גדולים בארנק, עד לסכום של מאה דולר, כדי להגדיל את הפיתוי של המוצא לא להחזיר את הארנק. התברר להפתעת כולם שככל שהסכום היה גדול יותר כך הסיכוי של הארנק לחזור לבעליו היה גדול יותר. 72% מאותם ארנקים הוחזרו, כשהנתון הזה חזר על עצמו ברוב המדינות שהם עשו את המחקר. אבל זה

התבטא הכי חזק במדינות מערביות שבהם יש דמוקרטיה וסומכים על האדם עצמו שיעשה את ההחלטות הנכונות.

כעת החוקרים ניסו להסביר את התופעה הזאת. אחד החוקרים טען שאנשים נוטים לדאוג לרווחת הזולת, ולכן ככל שיש שם יותר כסף זה נותן להם מוטיבציה גבוהה יותר להחזיר את הארנק, השני אמר שזה בגלל שאנשים לא רוצים לראות את עצמם כגנבים, ולכן כשיש כסף בארנק זה מרגיש כמו גניבה וככל שיש יותר כסף התחושה גוברת. אבל אולי יש כאן משהו עמוק יותר שמספר על נפש האדם.

שנים של ניסיונות קשים

השבוע אנו קוראים לראשונה בתורה את הביטוי "ניסיון". בסוף פרשת וירא הסיפור של העקדה מתחיל במילים "והאלקים ניסה את אברהם" (וירא כב, א), הקב"ה מנסה ובוחן את אברהם עד כמה הוא מסור אליו ועד כמה רחוק הוא מוכן ללכת בשבילו. אבל המשנה בפרקי אבות אומרת לנו "עשרה ניסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם" (ה, ג).

כשמתבוננים בחייו של אברהם אבינו והניסיונות שהוא התנסה אנו מגלים את אותו תהליך כמו ב'מבחן הארנקים השקופים'. ככל שהניסיון היה קשה יותר אברהם התאמץ יותר לעמוד בזה, והוא התחבר והתקשר עוד יותר להקב"ה.

כשאברהם היה בן 75 שנים הקב"ה אמר לו "לך לך", שיעזוב את משפחתו ביתו ומולדתו ושילך. לאן? ההודעה על כך תתקבל בהמשך אברהם לא שאל שאלות, הוא לקח את אשתו שרה ואת בן אחיו לוט ויצא מחרן. איך שהוא בדרך אברהם מבין שהוא צריך להגיע לארץ כנען.

כשהגיע לארץ הוא מגלה תופעה חדשה שאף אחד מעולם לא שמע עליה: "ויהי רעב בארץ" (לך יב, י). זוהי הפעם הראשונה בתורה שמופיעים המילים הללו, ולפי פדר"א זה היה הרעב הראשון בעולם, וזה רק "באותה ארץ לבדה".

אברהם לא כעס ולא היו לו שאלות וטענות לקב"ה, כיצד זה קרה שהוא שולח אותו לכנען ומיד מתחיל רעב, אירוע שקרה לראשונה בהיסטוריה האנושית (פרדר"א כ"ו, רמב"ן עה"פ "מלבד הרעב הראשון" תולדות כו, א).

בעקבות הרעב אברהם הוכרח לרדת למצרים. הוא רק מגיע לשם והנה שרה אשתו נלקחת לבית פרעה. ה' הבטיח לו שהוא יברך ויגדיל אותו וכו' והנה האדם היחיד שיש לו בעולם, שרה, נלקחת ממנו. לאברהם אין ילדים, את בני המשפחה האחרים הוא השאיר בחרן (חוץ מהאחיין לוט), כל העולם נגדו, והנה המצרים לוקחים ממנו את האדם היחיד שיש לו בעולמו.

אחרי שאברהם מקבל חזרה את אשתו הוא חוזר לארץ כנען, ואז מתחילים בעיות עם האחין היחיד, לוט. הרועים שעבדו עבור לוט לא היו אנשים אמינים וזה השליך על הרקורד של אברהם אבינו. לכן בלית ברירה הוא היה חייב להיפרד ממנו. האחין הנכבד בחר להתיישב בסדום, המקום הכי מושחת באותם ימים.

לא עברו ימים מרובים ומלחמת עולם פורצת בין מלכי סדום למלכים אחרים ולוט נלקח בשבי. אברהם מגייס את הצבא הפרטי שלו, יוצא לקרב ומעמיד את חייו בסכנה (בר"ר מג, ג) כדי להציל את האחין שהוא לא יכול להסתדר איתו! בסופו של דבר הוא מציל את לוט שחוזר לסורו, לסדום, (ויש אומרים שכל המלחמה על סדום היתה כדי לשבות את האחין של האדם המפורסם, אברהם אבינו (מדרש הגדול)).

ובין אירוע לאירוע הקב"ה מבטיח לו "אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד", "הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור כה יהיה זרעך", (לך טו, א, ה). אבל הבטחות לחוד ומציאות לחוד. ואברהם לא רק שלא מאבד את אמונתו בבורא עולם אלא אדרבא אמונתו מתחזקת.

אם כל זה לא הספיק כעת מגיע הבוס הגדול. כשאברהם בן תשעים ותשע שנים הקב"ה מצוה עליו לעשות ברית מילה. אברהם עושה את זה וגם בנו ישמעאל שהיה בן 13 נימול.

שנה מאוחר יותר קרה הנס שכולם ציפו לו: יצחק נולד. אבל מיד לאחר מכן אנחנו קוראים על אירוע חמור. כולם מכירים את הסיפור ששרה הכריחה את אברהם לשלח את הגר ואת ישמעאל מהבית, וכל אחד שקורא את זה זע באי נוחות על הכיסא. גם אברהם לא רצה לעשות את זה, אבל הקב"ה אמר לו "כל אשר תאמר לך שרה שמע בקולה" (וירא כא, יב).

נשאלת השאלה מה עומד מאחורי הסיפור הזה, מדוע באמת ה' אמר לאברהם לעשות את זה? אומר לנו רש"י (כא, ט) והמדרש מספר על זה באריכות, ששרה תפסה פעם את ישמעאל כשהוא ירה חץ כדי להרוג את יצחק והיא דיווחה על כך לאברהם (ב"ר נ"ג תוספתא סוטה פ"ו).

יותר קשה ☒ יותר פופולרי

ואז הגיע הניסיון האחרון, ניסיון העקדה, וגם את זה אברהם היה מוכן לעשות. מה שאנו למדים מכך זה שלא כפי שהעולם סבור שאנשים עושים רק את הדברים הקלים ואילו מה שקצת קשה מדי הם בורחים ממנו. אדרבא, כמו שבמבחן הארנק ככל שהיה בארנק יותר כסף כך הסיכויים שהמוצא יחזיר אותו לבעליו גדולים יותר. כך זה גם ביהדות, ולא כפי שהחכמה הקונבנציונלית אומרת שיהודים אולי יסכימו לעשות מצות קלות, אבל מצות קשות זה לא בשבילם.

המציאות מוכיחה את ההיפך. דווקא את המצוות הקשות כולם מקיימים. מצוות כמו ברית מילה, או לצום ביום כיפור. יש יותר אנשים שצמים ביום כיפור ובאים לבית כנסת, מאשר בשבת רגילה לאכול צ'ולנט. נכון שיטענו שזה כל שבוע וזה פעם בשנה, אבל הם לא באים לאכול את הצ'ולנט אפילו לא פעם בשנה, וכמו שהרבי ציין כמה פעמים שראו תופעה דומה אצל יהודי רוסייה, שדווקא שם כשהיה קשה הם היו מוכנים למסור את נפשם כדי לקיים מצוה, אבל כשהם באו לארצות החופש וזה כבר לא היה אתגר, הם איבדו ענין.

המסר הוא שאדם בכלל ויהודי בפרט, כשמעמידים מולו אתגר קשה ישנם

סיכויים גדולים שדווקא זה יעורר אותו ויתן לו חשק לעשות את אותה מצוה, וזה יביא אותו לקיום כל המצות כולם.